№ 229 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 18 1903 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 18 № 229

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ» կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւններ ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատողին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աճուրդը բեկանված է.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայոց ներկայացումները. Նամակ Ախալցխայից. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանկօ-անգլիական իրաւարարական դաշնագիրը. Հեռաւոր Արեւելքից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. —ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դէպի Արարատ։

ԱՃՈՒՐԴԸ ԲԵԿԱՆՎԱԾ Է

Հեռագիրը հաղորդեց, որ Բիբի-Հէյբաթի նաւթահողերի վերջին աճուրդը բեկանված է Կառավարչական Սենատի կողմից։

Ինչպէս յայտնի է, այդ աճուրդի վերաբերութեամբ սկսեցին բողոքներ լսվել աճուրդի կայանալու հէնց առաջին օրերից։ Ամենամեծ բողոքի առիթ տուել էին Ռոտշիլդի անդրախօսած հողաբաժինները, որովհետեւ Ռոտշիլդ չէր կատարել այն ձեռականութիւնները, որոնք սահմանված են օտարահպատակ անդրախօսների վերաբերութեամբ։ Մի քանի զանցառութիւններ էլ արձանագրված էին միւս հողաբաժինների շրջանից։

Աճուրդը ոչնչացրված է և պէտք է նշանակվի նորը։ Պետական կալուածների մինիստրութիւնը, աչքի առաջ ունենալով այն անպատեհութիւնները, որոնք հանդէս եկան վերջին աճուրդի առիթով, պարտաւոր կը զգայ իրան ամենախիստ կերպով հետեւել սահմանված ձեւականութիւններին և պահանջել, որ ոչ մի այնպիսի դէպք տեղի չունենայ, որը կարող լինի նկատվել իբրեւ շեղում և յետոյ աճրդի խախտման պատճառ։

Աճրդի խախտումները շատ ծանր են ազդում արդիւնագործների վրա, որովհետեւ նորից սկսվում են անորոշութիւն և յուզված դրութիւն։ Ոչ ոք չէ ուզում իր շահերը զոհել և մի և նոյն ժամանակ երկիւղ կրելով, որ մի գուցէ իր հողաբաժինը ուրիշի ձեռքն ընկնի, առաջարկում է մի այնպիսի գին, որ անձեռնտու է դառնում նրա համար։ Վերջին աճուրդը այդ կողմից փոքր ի շատէ բաւարար էր, մարդկանց մրցութիւնը այնքան մեծ չէր, ծայրահեղ գին առաջարկողների թիւը փոքր էր։ Իսկ այժմ, երբ նորից պէտք է աճուրդ կայանայ, գուցէ աճրդին մասնակցողները չը կարողանան իրանց զսպել և նորից սկսվի այնպիսի մրցում, ինչպիսին եղաւ մի քանի տարի առաջ և տուեց ողբալի հետեւանքներ։

Աճուրդը խախտված է իր ամբողջութեամբ և բոլոր նաւթային հողաբաժինները նորից պէտք է աճրդի դրվեն։ Այժմ պէտք է որոշ կերպով պարզվի և այն հարցը, թէ անդրախօսները ինչպէս պէտք է մասնակցեն աճուրդներին և արդեօք պէտք է բոլորն էլ գրաւական ներկայացնեն փողով և ինչ չափով։

Շատ ցանկալէ է, որ նաւթային գործի կանոնաւոր զարգացման խնդրով հետաքրքրվողները միմեանց նպաստէին այնպիսի դիրք բռնելու, որ աճուրդը չը ստանար աննպաստ արտայայտութիւն, վնասակար թէ արդիւնագործութեան կանոնաւոր ընթացքի և թէ նաւթագործների համար։ Նաւթային գործի հետ կապված են բազմաթիւ աշխատաւորների վիճակը և ուրիշ տնտեսական ձեռնարկութիւններ։ Ցանկալի չէ, որ սխալ քայլերի շնորհիւ արդիւնագործութիւնը ենթարկվէր նոր տատանումների և տանէր երերուն դրութիւն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 16-ին, հայոց դրամատիկական խումբը Թիֆլիսի արտիստական թատրոնում ներկայացրեց Սարդուի «Տօսկա» դրաման 5 գործողութեամբ, թարգմ. Ա. Թարխանեանի։

Ներկայացումը աջող էր և ամբողջութիւնը լաւ էր պահպանված, դեկորացիաները չքեղ և բնորոշ էին, կահաւորութիւնը պատշաճաւոր։

Պիեսի մէջ դուրս են բերված մարկիզներ, բարօններ, իշխաններ, թագուհի և պալատականներ։ Մեր թատրօն յաճախողները գիտեն, որ այդպիսի պիեսների արտաքինը առհասարակ թոյլ է լինում և տղնուաշուք այդ անձնաւորութիւնները զուրկ են լինում վայելուչ շարժումներից։ Սակայն «Տօսկայի» ներկայացմանը այդ թերութիւնը չը կար։ Թէ շարժումները, թէ խօսելու եղանակը և թէ դիմումները դէպի միմեանց կոկված ու նրբացրած էին և անհարթութեան անախորժ տպաւորութիւն չէին թողնում, ինչպէս առաջները։ Այդտեղ անկասկած դեր էին կատարել նմուշ րէժիսէօրական ղեկավարութիւնը և մասամբ այն հանգամանքը, որ երկրորդական դերերից չէին խուսափել խմբի լաւ դերասանները, օրինակ մարկիզ Աղավանդիի փոքր դերը վերցրել էր Գեւորգեան, Տրեվիլիակի չնչին դերը՝ Աբէլեան։

«Տօսկա» պիեսը առաջին անգամն է դրվում հայոց բեմի վրա, ուստի ամփոփ կերպով հաղորդենք նրա բովանդակութիւնը։ Տօսկան երգչուհի է, որ երգում է Նէապօլի արքունիքում։ Ոստիկանապետ Սկարպիա ցանկանում է օգտվել Տօսկայի անձնաւորութիւնից՝ գտնելու քաղաքական յանցաւոր Անջելօտիին և այդ իրագործում է հետեւեալ կերպով։ Անջելօտին թագնված է լինում Տօսկայի սիրահար Մարիօյի մօտ։ Ոստիկանապետը տանջում է Մարիօյին և դրանով ստիպում Տօսկային յայտնելու գաղտնիքները։ Տօսկան հաւատում է ոստիկանապետի խոստումներին և բաց է անում գաղտնիքը, բայց յետոյ տեսնելով, որ ինքը խաբված է ոստիկանապետից, վճռում է նրան մահացնել։ Ոստիկանապետը սպանվում է, բայց և Տօսկան չէ հասնում իր նպատակին։

Երեկոյի հերոսուհին տ. Սիրանոյշն էր, որ կատարում էր Տօսկայի դերը։ Սիրանոյշ զգում էր իրան իր տարերքում։ Հայրենի պատմական անցքերի խաղեր տեսարաններ, ներքնական արտայայտութիւններ, կրքերի բուռն յուզմունքներ, միջնադարեան խորհրդաւորութիւններ, կլասիքական ձեւեր, այն ամենը, ինչ որ կարող է ազդել երեւակայութեան և զգացմունքների վրա։ Տ. Սիրանոյշ տուեց հոգեբանական նուրբ ըմբռնողութեան հրաշալի նմուշներ բոլոր գործողութիւններում, մանաւանդ երրորդում և չորրորդում։ Այն տեսարանը, երբ նա լսում է ոստիկանապետ Սկարպիայի անարգ առաջարկը և ծանր տատանումներից յետոյ ընդունում է նրան, որոշելով իր մտքում սպանել Սկարպիային, այդ տեսարանը իր հարազատ արտայայտութեամբ ցնցեց հանդիսականներին։ Դերասանուհու դէմքը տանջանքի և վշտի հետ միասին ցոլացնում էր վրէժի և յուսահատական վճռի օրհասական շարախնդացութեան մի փայլ, տեսակի արտայայտութեամբ։ Սիրանոյշ արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների։

Միւս նշանաւոր դերը, այն է ոստիկանապետ Սկարպիայի, կատարում էր Ցարութիւնեան։ Հաճելի է արձանագրել, որ նա ուսումնասիրել էր ներկայացրած տիպը, և ցոյց տուեց ճկունութիւն, որ առաջ թոյլ էր նրա մէջ։ Եթէ նա իւրացնէր և փաղաքշական կտորների նուրբ արտայայտութիւնը, նրա խաղը կատարեալ կը լինէր։

Մարիօի դեր կատարող Ալիխանեան ցոյց է տալիս զգալի առաջադիմութիւն։ Ամեն մի ներկայացումով տալիս է նոր նոր ապացոյցներ, որ նա աշխատում է, դիտում է, ուսումնասիրում է։ Ընդգծելով այդ մխիթարական կողմը, մենք այնուամենայնիւ գտնում ենք նրա Մարիօյին դժգոյն, հոգեկան մեծ յուզմունքների արտայայտութեան համար թոյլ և անհամարձակ։ Մանաւանդ աչքի էր ընկնում այդ հանգամանքը երրորդ գործողութեան մէջ։

Գեւորգեան՝ մարկիզի դերում, բնորոշ էր և նպաստում էր որոշ տեսարանների աջողութեան։

Տիկին Աւետեան ախորժելի տպաւորութիւն թողեց իշխանուհի Օրլօնիայի դերում։ Նա իւրացրել էր պատշաճաւոր ձեւեր և խօսակցութեան ոճ։ Սակայն այս անգամ էլ կրկնվեց այն, ինչ որ մի անգամ յիշել ենք այդ դերասանուհու վերաբերութեամբ։ Նա սկսում է լաւ, գործում է տպաւորութիւն, բայց յետոյ չէ կարողանում պահպանել նախկին դիրքը, թուլանում է և խախտում առաջին տպաւորութիւնը։

Գ. Աւետեանից, որ կատարում էր աբեղայ Նեգերիի դերը, այս անգամ գոհ լինել չէր կարելի։ Նրա խօսքերով է սկսվում պիեսը և նրա դերն է մացնում հանդիսականին երեւի ընթացքի մէջ. իսկ Աւետեան խօսում էր մի արհեստական, անհետաքրքրական ոճով։ Նեգերիի դերը լաւ դերերից մէկն է և ցանկալի է, որ նա միւս անգամ լաւ մշակվէր։

Միւս դերակատարները նպաստում էին ամբողջութեան։ Ներկայացումը առհասարակ գոր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

Արեւելքում, Արաքսի ընդարձակ հովտի հեռաւոր սահմաններում, ցիր ու ցան բարձրանում-իջնում են բազմաթիւ մանր ու խոշոր, գորշ-կարմրաւուն բլուրներ, որոնց ետեւում կանգնած են Զանգեզուրի և ապա Ղարաբաղի լեռները։ Նրանք են, երեւում է, ունեն իրանց մէջ ձիւնազարդ գլուխներ, որոնք լեռների խառնիխուռն կուտուածքների ետեւից երկարացնում են պարանոցները՝ հարիւրաւոր վերստերի հեռաւորութիւնից մի ակնարկ ձգելու ծերուկ նահապետի վրա. և այդ աջողվում է նրանց. դիտակով ես պարզ տեսնում եմ Զանգեզուրի լեռների մէջ մի հսկայ, որ շրջակայ բարձրութիւնների վրա դրած կապոյտ ուսերը՝ ազնւականներ գլուխը ուղղել է դէպի ինձ. և կամ գուցէ ես սխալվում եմ. դա թերեւս Արցախի ծանօթ Արթինայ-սարն է և ոչ անծանօթ մի սար անծանօթ Զանգեզուրում.

Եւ առհասարակ շատ դժուար է ճշտութեամբ որոշել լեռնային երկրորդական հսկաների տեղերն ու անունները—այնքան նրանք տարօրինակ տեսք ունեն այստեղից, այնքան խառնված ու խճողված են միւս լեռների հետ. Ընդհանուր տեսքը արեւելքից՝ Գեղամայ, ապա և հիւսիսային ու հարաւային Սիւնիքի լեռնային բարձր պարիսպն է, որ ձգվում իջնում է դէպի Նախիջեւան և այնտեղ անյայտանում հեռու հորիզոնում։

Արեւելահարաւից անմիման աիրուն ու գեղեցիկ է Արաքսի լայն, անծայր հովիտը, որի մէջ տեղում անհամար քմահաճ պտոյտներով հոսում, անցնում է մայր—Արաքսը. Նրա ափերի ամբողջ երկարութիւնը, որքան միայն կարող է կարել մարդու աչքը, ծածկված է դալար կանաչութեան անընդհատ ժապաւէնով, որ այնքան զուրեկան կերպով տարբերվում է հովտի աջ ու ձախ կողմից տարածվող արեւախանձ գորշ դաշտավայրների անվերջ տեսարանից։ Որտեղ է անյայտանում Արաքսը—դժուար է ասել, միայն երեւում է, որ նրա պտոյտները նկատելի կերպով, ուղիղ դէպի հարաւ ընթանալուց յետոյ, շեղվում են դէպի արեւելք և չքանում մի հարթ-հաւասար մշուշապատ տարածութեան մէջ։ Կապոյտ ծովն է դա—յամենայն դէպս պնդել այդ հանգամանքի վրա ինձ թոյլ չէ տալիս դիտակս, որ շատ էլ զօրեղներից չէ։

Հարաւ-արեւմտեան տեսարանը ամբողջովին բռնել է Փոքր-Մասիսը իր ամփոփ ստորոտներով, որոնցից արեւելեանը իջնում է դէպի Արաքսի հովիտը, իսկ արեւմտեանը դէպի մի այլ հովիտ, որ ձգվում է երկու Մասիսների կողքից ուղիղ դէպի հարաւ։ Փոքր և Մեծ Մասիսների մէջ տեղում, այդ արեւմտեան հովտի եզերքին, երեւում են բազմաթիւ բարձր ու ցածր, կարմիր-մոխրագոյն բլուրներ, որոնց գլուխները հրաբխային բաժակի միանման բոլորակ ձեւ ունեն. Նրանցից մէկի գագաթուրութեան մէջ ես տեսնում եմ մոխրի կուտուածքներ, միւսի մէջ ջրային կանաչով ծածկված մի փոքրիկ լճակ, որ երբեմն-երբեմն պղպղացնում է իր պղտոր ալիքները արեւի տակ, երրորդի մէջ՝ սեւ ջրախառն տիղմ, որ լեռնաբաժակի արեւելեան կողի մի մասը ճեղքած՝ թւում է թէ հոսում է դէպի վայր։ Ահմէդը ցոյց է տալիս ինձ նրանց մէջ այն բլուրը, որի վրայով անցնում են երեք պետութիւնների սահմանները. ես տրտմութեամբ երեսս շուռ եմ տալիս, և երջանիկ քիւրդը, որի ամբողջ աշխարհը կազմում է Աղրի-դաղը, չէ հասկանում, որ կոպիտ մատը անզգուշութեամբ դնում է մի հին ցաւոտ վէրքի վրա...

Արեւմտեան հովիտը, որի վերին՝ հիւսիսային մասը պատկանում է Թիւրքիային և կազմում է Բայազէտի սանջակի մի գաւառակը, իսկ ստորին, հարաւային մասը մտնում է Մակուի պարսկական խանութեան մէջ, լիքն է ընդարձակ քարքարուտներով, որոնք երկու Մասիսների ստորոտներից իջնում—տարածվում են հովտի մէջ մինչև նրա լայնութեան կենտրոնը, ուր մի անծանօթ գետակ, ուղիղ, առանց նկատելի կերպով աջ ու ձախ թեքելու իր ընթացքը, ձգվում է դէպի հարաւ. գետակի ափերում տեղ-տեղ երեւում են փոքրիկ կանաչուտներ, քրդերի ամառային օթեաններ՝ զետեղված, Մահմէդի ասելով, հին հայկական գիւղատեղերում... Այդ ընդարձակ հովտում և ապա նրա արեւմտեան եզերքից սկսվող ուրիշ եւս ընդարձակ լեռնադաշտերի վրա, մինչև Բայազէտ մի կողմից և միւս կողմից մինչև Մակուի սարերը, չեն մնացել հայ գիւղեր և միայն մի քանի աղաւաղված անուններ քրդերի բերանում պահում են մինչև այժմ նրանց տխուր յիշատակը։

Հարաւային կողմում, Փոքր-Մասիսի գագաթի վրայից և ապա հարաւ-արեւմուտքից, հեռու երեւում է Կորդուաց լեռների շղթան, որ մի հսկայական կամարով պտոյտ է գործում ու միանում Տաւրոսի և Վասպուրականի լեռների հետ։

Հրաշալի են արեւմուտքում և արեւմտահարաւում Բարձր-հայքի, Սասունի և Վասպուրականի լեռները Արարատի գագաթից. շարք-շարք, մէկը միւսից յետոյ, մէկը միւսից բարձր, կանգնած են թափանցիկ մառախուղի անսահման հեռաւորութեան մէջ այդ շղթաները, և թւում է թէ մէկը դիտմամբ շարել է նրանց այդ կարգով, որպէս զի ամենքն էլ, առանց մէկը միւսին նախանձվելու, տեսնեն հայրենի լեռների հսկային և ոչ ոք տեղիք չունենայ գանգատվելու։ Մէկիկ-մէկիկ ես համրում եմ այն երկայն, հիւսիս-արեւմուտքից դէպի հարաւ-արեւելք տարածվող ուղղաձիգ շարքեր և ապա դիտակս կենտրոնացնում Սիփանի վրա։

Զքնաղ գագաթ, արժանի երկրորդ Մասիս կոչվելու. լեռների անվերջ շարքերի ետեւից նա բարձրացրել է ամբողջապէս ձիւների մէջ թաղված իր գլուխը և կարծես մրցում է Մասիսի հետ իր վեհութեամբ։ Հասարակ աչքով, նոյն իսկ առանց դիտակի, ես տեսնում եմ նրա հպարտ բարձրութիւնը, նրա սպիտակ, երկնամերձ ձիւները, նրա գորշ-կապուտակ վերնակողերը։ Եւ ով կը տար ինձ այն երջանիկ օրը, երբ ես, ինչպէս այժմ, կարողանայի

ծնց շատ քաւարար տպաւորութիւն. Թատրօնը գրաւել էր քաւական հասարակութիւն, բայց լիքը չէր։

Սիրող

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Հոկտեմբերի 10-ին

Արդէն «Մշակի» № 186-ում տպված հաղորդումից յայտնի էր, որ քաղաքիս հասարակական ժողովարանում որոշված է այսուհետեւ մշտական ներկայացումներ կազմակերպել տեղական երեք լեզուներով, որի համար, արդէն մայիս ամսից ընտրվել է առանձին մասնախումբ։

Վերջացնելով երկար պատրաստութիւն յետոյ, այս օրերս այդ ցանկալի և նպատակայարմար կարգադրութիւնը գլուխ բերելու համար կազմված վերոյիշեալ մասնախմբի ժողովը։ Ինչպէս լսելի այդ ժողովում մասնախմբի անդամները որոշեցին ժողովարանում ներկայացումները կազմակերպելու համար հրաւիրել տեղական սիրողներին և առանց նրանց համաձայնութիւնը, տալ ներկայացումներ երեք լեզուներով էլ՝ հայերէն, ռուսերէն և վրացերէն, պայմանով որպէս կարելի է շուտ շուտ, գոնէ ամսը երկու անգամ տալ ներկայացումներ, բացի ներկայացումներից կազմակերպել նմանապէս համերգներ, գրական երեկոյթներ և այլ կրթական հանդէսներ. Ներկայացման մուտքի տոմսակների գինը նշանակված է քաւական մատչելի և էժան, այն է 45 կոպ., 35 կ. և 25 կոպէկ։ Որոշված է մասնակցող սիրողներին տալ մի-մի հատ ձրի տոմսակներ, բացի դրանից եթէ ժողովարանը անցած չէ վնաս, իրաւունք տալ նրանց, մի-ու աղքատների պէս, առանձնակի իրանց ընտանիքների ներկայացման բերելու։ Ուրեմնաւոր ներկայացման վերջը պէտք է լինի պարահանդէսներ։

Մասնաժողովը այդ որոշումը անցեալ օրը, հոկտեմբերի 7-ին, ներկայացրեց ժողովարանի աւագների ընդհանուր ժողովի հաստատութեանը։ Աւագների ժողովը, համաձայնութիւն տալով ներկայացումներ կազմակերպելու մասնաժողովի այդ կարգադրութեանը, ցանկութիւն յայտնեց, որ վաղօրօք սկսեն այդ բանը։ Հետեւաբար որոշեցին մասնաժողովը յանձնէ իր ներկայացումների պայմանաւորված տալ Ն. Լուքոյովի, դիմեց տեղական Թատերասէրներին, խնդրելով մասնակցելու իրանց կազմած ներկայացումներին։ Թէյս ուժերը, որ մեր Թատերասէրներից կը համաձայնին և յուսով մեր ժողովարանում կը սկսեն ներկայացումները և միւս կրթէլ գրականութիւնները։

Վերջին օրերս մեր քաղաքում փողոցներ սալ սկսել են նորոգել, սալ և ասֆալտով փողոցներ՝ Սամեի փոխանակ ... և ամենաշատ փողոցները նորոգել, թող և ինչ լինել նախ սալ փողոցների վրա, որոնց բացի յայտնի Ալէքսանդրօվսկի փողոցից. Միացած բոլորը երկրորդական փողոցներ են, անցուդարձը շատ տակաւ և առ այժմ բոլորովին պէտք չունէին այդ նորոգութեանը։

Խ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 15-ին

Արձագանք տալով «Մշակի» մի առաջնորդողին՝ փափագ էի յայտնել, որ մեր երաժշտագէտները՝ մեր ժողովրդի երգերը աղաւաղումից և կորստից ազատելու համար, ջանան նրանց նօտագրել և տպագրել տալ։ Եւ ի միջի այլոց ասել էի, որ Եւրոպայում ամենաաղքատ երգերը տպագրված են երեւան գալիս. իսկ մեր մէջ, աւելացնում էի, եղանակները սարի գլխին առած, փոփուկ, նկարագեղ ծաղիկների պէս ծիլ են արձակում և նրանց պէս էլ ատանց խնամոտ ձեռքերի մեռնում են։ Մեռնում են այլանդակված, աղարտված, աւանց ո և է հետք ձգելու։ Անա ինչու մեր ժողովրդական երաժշտութիւնը աղքատ է և ինչ որ աւելի ցաւալի՝ կեղծ, արուեստակեալ։

Արդ, առաջէք խնդրեմ, փաստ չէ որ մեր երգերը չը տպագրելով ոչ միայն այլանդակվում են բերնից բերան, տեղից տեղ փոխանցվելով, այլ և յաճախ կորչում, անհետանում են։ Եւ դրա բնական հետեւանքը՝ մեր ժողովրդական երաժշտութիւնը աղքատ է ու կեղծ, արուեստակեալ (ոչ հարազատ)։

Գ. Բոյաջեան, հանդիսաւորապէս յայտնում է, որ մեր երաժշտութիւնը աղքատ չէ ու ինչ որ մանրագիտական բացատրութիւնների մէջ է խրվում ապացուցանելու համար, որ մեր ժողովրդական երաժշտութիւնը հարուստ է։ Բայց պարզ չէ, որ ես աղքատ բառը գործածել էի փոխաբերաբար, քանակի մասին և ոչ որակի։ Իսկ գալով մեր ժողովրդական եղանակների աղաւաղվելուն, ես կասեմ այսքան. երբ մի եղանակ նօտագրված չէ, շատ բնական է որ նա ենթարկվի փոփոխութիւնների։ Ամենօրեայ փորձը մեզ այդ ցոյց է տալիս. այսօր հրապարակ եկած մի երգ, վաղը կը գտնէք այլափոխված, կեղծված բերնից բերան Թռչելով։

Տիգրան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Սալմաստ, սեպտեմբերի 30-ին

Փայաջուկի դպրոցի մասին նախորդ յօդուածիս մէջ Թէև յիշել էի, որ Գ. Գեւորգեան ուսուցչութեան է հրաւիրված, սակայն նոյն պարոնին Հավթվանի գիւղացիք իրանց դպրոցի համար վարձած լինելով, նրա տեղ այժմ Փայաջուկի դպրոցում պաշտօնի է կոչված պ. Երուանդ Ցրանդեան, օգնական ուսուցիչն է Կիլավայի ընթացաւարտներից պ. Արմենակ Աւթանդիլեան. խնդրեմ այս կէտը հաճեցէք ուղղել «Մշակի» մէջ։

Դօկտ. Կ. Փաշայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, ուրբաթ, նոյեմբերի 17-ին, Նոցա Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրի, Մայր-Թագուհի-Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի և Օգոստափառ Ընտանիքի երկաթուղային գնացքի խորտակումից ազատման տարեդարձի առթիւ կատարվեց գոհաբանական մաղթանք Սիոնի եկեղեցում։ Մաղթանքներ կատարվեցին նոյնպէս Վանքի մայր եկեղեցում և ուրիշ դաւանութիւնների տաճարներում։

—

«Кавказъ» լրագիրը հետեւեալ մանրամասնութիւններն է աւելացնում Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գօլիցինի կեանքի դէմ տեղի ունեցած սպանութեան փորձի մասին. «Երեքշաբթի, նոյեմբերի 14-ին, ժամի մօտ 3-ին, իշխան Գրիգորի Սերգէեվիչ գնաց իր ամուսին իշխանուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի հետ, երկձի կառքով, որի մէջ, կառապանի հետ, նստած էր նաև կօզակ-ուրեադնիկ Դմիտրի Սիպլիվենկօ, զբօսնելու դէպի բօտանիքական այգին։ Ցերեկվայ ժամի մօտ 4-ին, նոցա պայծառափայլութիւնները վերադառնում էին այն ճանապարհով, որ ձգվում է բօտանիքական այգուց դէպի Կօջորի խճուղին։ Այդ ճանապարհի դառիվերի վրա, ոչ հեռու այն տեղից, ուր նա միանում է խճուղու հետ, հանդարտ առաջ գնացող կառքի հետ հաւասարվեցին երեք միջահասակ անձինք, որոնք հագել էին հասարակ քաղաքային չորեր։ Այն ժամանակ, երբ իշխան Կառավարչապետը պատասխանում էր նրանց ողջոյններին, չարամիտները, վրա վազելով դէպի կառքը, աղաղակեցին կառապանին. «Կանգնի՛ր»։ Նրանցից մէկը Թռաւ կառքի մօտ աջ կողմից, ուր նստած էր իշխանուհին, հանեց դրպանից խանչալը և, կանգնելով կառքի ոտնատախտակի վրա՝ սկսեց նրանով հարուածներ հասցնել իշխանին։ Մնացած չարամիտները յարձակվեցին իշխանի վրա կառքի ձախ կողմից և փորձեցին դուրս քաշել նրան կառքից՝ հասցնելով մի և նոյն ժամանակ իշխանուհուն, որ իր մարմնով ծածկում էր նորին պայծառափայլութեանը աջ կողմի չարամիտից։ Բայց իշխանին աջողվեց ազատվել նրանցից իր ձեռքում գտնվող ձեռնափայտով։ Այդ վայրկեանին կառապանը մտրակեց ձիերին և քշեց կառքը այնքան արագ, որ յարձակվողներին չաջողվեց կատար ածել իրանց դիտաւորութիւնը։ Ուրեադնիկ Սիպլիվենկօ, վայր Թռչելով կառապանի տեղից՝ կառքի յանկարծական արագ շարժման պատճառով վայր ընկաւ, բայց իսկոյն վեր կացաւ և յարձակվեց չարամիտների վրա, որոնք մի քանի գնդակներ արձակեցին և այդ ժամանակ գնդակներից մէկը դիպաւ Սիպլիվենկօյի ոտքին և ծակելով նրան՝ դուրս Թռաւ։ Ամբողջապէս արնաշաղախ, բայց Թէլով կատարեալ գիտակցութեան մէջ և գլուխ տալով անցնելու ժամանակ նրան ողջունող անձերին, իշխան Գրիգորի Սերգէեվիչ վերադարձաւ տուն և, կառքից դուրս գալիս, հրամայեց անյապաղ կօզակներ ուղարկել Սիպլիվենկօյին փրկելու համար։ Ապա ամենդուղքներով բարձրանալով իր սենեակը և անհրաժեշտ կարգադրութիւններն անելով, սկսեց սպասել իր առանձնատենեակում հրաւիրված բժշկի գալուն։ Դրանից յետոյ շուտով եկած բժիշկները գտան իշխանի վրա խանչալով հասցրած չորս վէրքեր, մէկը՝ գլխին, գլխարկի վրայից, երկուսը՝ դէմքին և մէկը՝ ձախ բազուկի արմունկին։ Այս վերջին վէրքը Թեթև է և առացված է, ըստ երեւոյթին, այն ժամանակ, երբ իշխանը, պաշտպանվելով կրծքին ուղղված հարուածից, բարձրացրել է ձեռքը։ Մնացած վէրքերը, բժիշկների կարծիքով, Թէև աւելի խոր են, բայց վտանգաւոր չեն կեանքի համար, և բացի արանից գլխին հասցրած վէրքը չէ վնասել գանգի ոսկրները։ Վէրքերը կապելուց յետոյ, նորին պայծառափայլութիւնը դուրս եկաւ ընդունարանը, ուր հաւաքվել էին այդ ժամանակ տեղական հասարակութեան ներկայացուցիչները և ներկայացուցչուհիները։ Երէկվայ բիւլլետէնից ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ Թէև դէպքի հետեւեալ օրը հիւանդի առաքութեան տաքութեանը բարձրացաւ, բայց վէրքերը, վիրակապները փոխելիս, գտնվեցին լաւ դրութեան մէջ և ոչ մի բարդութիւն նրանց մէջ չերեւաց։ Իշխանուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի չորը ճեղքված է այն հարուածից, որ նա ստացել է ձեռքին յարձակման ժամանակ։ Զը նայելով նոր միայն զգացած տեսարանի ցնցող ազդեցութեան և անհանգստութեան ամուսնու առողջութեան մասին, իշխանուհին ունեցաւ բաւականաչափ հոգեկան ոյժ՝ տեղական հասարակութեան ներկայացուցիչներին և ներկայացուցչուհիներին ընդունելիս, գոհացնել իւրաքանչիւրի հասկանալի ցանկութիւնը՝ իմանալու դէպքի մանրամասնութիւնների մասին և, ինչպէս յիշված էր առաջ, չը Թողեց առանց հոգացողութեան վիրաւորված ծառային։ Ինչպէս արդէն յայտնի է ընթերցողներին, չարամիտները չը կարողացան Թագնվել։ Հէնց որ լսվեցին նրանց գնդակաձգութեան ձայները, Լօլաձէի տան մօտ գտնվող խանութից դէպի դէպքի տեղը վազեցին մի քանի մասնաւոր մարդիկ, որոնց Թւում և Լօլաձէի որդին ու տարիկանական զինուորը, որոնք ընկան չարամիտների ետևից և, չը կորցնելով նրանց աչքից, հետապնդում էին լինում, մինչ այն ժամանակ, երբ վրա հասան ուղարկված կօզակները և պարաժնիկները։ Որովհետև չարամիտները պաշտպանվում էին իրանց հրաձգութեամբ հալածողներից, ուստի նրանց վրա բաց արած կրակով մէկը սպանվեց և երկուսը վիրաւորվեցին։ Քաղաք բերելուց յետոյ՝ վիրաւորվածներից մէկը մեռաւ, առանց ուշքի գալու, իսկ միւսը կարողացաւ տալ մի քանի ցուցմունքներ և մեռաւ հիւանդանոցի ճանապարհին։ Չարամիտներից մէկի գրպանում գտնված է անցագիր։ Բացի արանից նրանց պատկանած իրերից գտնված են երկու խանչալ, որոնցից մէկը ծառայել է իբրև ոճիրի գործիք, և երեք ատրճանակ։ Բոլոր երեք չարամիտները պատկա-

---

էսկիզներ, նրա յաւիտենական ձիւների վրա անոյել արեւներից Մասիսի գագաթին. այդ հրաշալի լանջեր մօտիկից անմուղ ոսկե շար, չկայ քիւերի և վիհերի մաղնիք... և ով գիտէ որքան դեռ երկար պէտք է գտաւում լինէին էր ակընդ...

Այն, դա սարսռով Հայաստանն է, որ երեւում է Մասիսի գագաթից իր հեռաւոր և մերձաւոր սահմաններով, իր ծովերով, դաշտերով, իր լայն հովիտներով, իր հարաւոր գետերով, լեռներն իր անվերջ սերուն շարքերով։ Նրանք սփռված գետերին, անպէս սարս, անպէս հատնական լքնվով բոլորած են ծերուն նախահայրերի լուռը, որ նրանց քանդել ու քաղաքել իրանից էլ կարող ու մի զօրութիւն Ս՝, երկրպագում եմ ես քեզ Մասիսի գագաթից, ով իմ անուշ հայրենիք, ով դրախտ—երկիր։

XL

Հրաժեշտի մի վերջին հայեացք նետելով ինձ շրջող ես Մասիսի երկու ուսուցիչ ընկերակիցներով, մի այլ ընդհանուր հայրենիք հայազգիներին հրատարակութեան և կրթարանիներ հեսս՝ նորից Թողի ամբողջութեանց գագաթի բարձր կէտից իջնում սկսեց, ուր մի ժամի վրա նստած է Աւէրերը։ Նա իրենցում է գրել իր անունը մերձակայ ժայռի վրա և բռնել Տարլըրկերը կատարում է. Նրա խնդիրով Պարոնը նեղել հասաւ ցնորով նա ամանումային է Աւէտր տեղում և ապա իր կողմից միտքաւոր գիւղերի բանել իր ձեռքը և օտել փայլ լինելու։ Ռժշկը գրառած է ավանդ մաքինով. Նրա դէմքը կարմիր է, ձեռների մի մասը գալ են անուանէ, ձեռները ձավահված են և նա հանգամանած է, ձեռները ձավահված են և նա հանգամանած է...

են և նա հազիւ հաղ, Աւէտրի օգնութեամբ, կարողանում է կամաց-կամաց վայր իջնել սարից։ Աւելի լաւ դրութեան մէջ չեն և իմ ու Դավիդօվսկու երեսն ու ձեռները, բայց մենք չենք դողդողում. և հասկանալի է,—մենք աւելի առաջ ենք հագնված, քան բժիշկը, որ սառցող քամու և 20 աստիճան ցրտի մէջ ամբողջ ժամ կանգնած էր բարակ օխրատեակով։ Մենք իջնում ենք ուրախ տրամադրութեամբ, որ վերջապէս հասանք մեր ճանապարհորդութեան նպատակին, և համեմատաբար շատ աւելի արագ և հեշտութեամբ, քան բարձրացել էինք։ Ծծմբայրին Թեքվածքից փախչելուց յետոյ՝ մենք նորից մտնում ենք երկիւղալի ժայռերի առհմանը, անցնում ձիւնարանի վըտանգաւոր կիրճից և ընկնում մեր նախկին ժայռոտ, ձիւնածածկ, բայց ապահով ճանապարհը։ Լերան գագաթից շատ լաւ երեւում է այդ ճանապարհի ամբողջ երկարութիւնը. քարակոշկոններով ծածկված դա մի նեղ տարածութիւն է, որի աջ և ձախ կողմից տարածվում են ընդարձակ ձիւնարաններ, սակայն արեւմտեան ձիւնարանի և ճանապարհ—քարկոյտերի մէջտեղում, լերան ամբողջ բարձրութեան վրա, տարածից մինչև գագաթը, ձգվում են նախ խճուտ ապա և առհազին ժայռերով լցված խորաձորեր, մինչդեռ արևելեան ձիւնարանը կպչում է իր եզերքներով ճանապարհին։ Մասիսի գագաթը բոլոր միւս կողմերից համարեա անմատչելի է. Աւէրերից յետոյ սա է միակ ճանապարհը, որով կատարվում են վերելքները դէպի Արարատ և միայն Պարրօտն էր, որ 1824 Թւի սեպտեմբերի 29-ին, առաջինը Թերեւս մահկանացուներից, առաջ գրեց Արարատի արևմտա-հիւսիսային գագաթի վրա ս. Ցակոբի ձորի կողմից։

Արեւմտեան խորաձորերի մէջ, իջնելիս, ես նկատեցի մի բան, որ իմ աչքից խուսափել էր բարձրանալու ժամանակ. դա աշտարակաձև հրաբխային քարաժայռերի մի շարք էր, որ կարծես մարդկային ձեռքով շինված անհագին պարիսպների նման բարձրացել էր խոր ձորի յատակից և իր աատամնաւոր կատարները հասցնում էր մեր ճանապարհի բարձրութեան։ Ժայռ-աշտարակները կարմիր-գեղնաւուն գոյն ունէին և տարօրինակ տպաւորութիւն էին գործում սև փայլուն ժայռաւանների մէջ, որոնք Մասիսի յատկանիշն են կազմում։ Մեր առաջապեկական քօչքերի բնակարանները չեն արդեօք դրանք, վայրկենաբար անցաւ իմ մտքից, բայց բարեբաղդաբար Թէ ես և Թէ իմ ընկերները, որոնց ես հաղորդեցի հայկական այդ հին աւանդը, չը տեսանք ոչ քօչքեր և ոչ որսասէր Արտաւազդին։ Աւենք, դժբաղդ արքան և նրա չղԹաները կրծող գամփռները, ինչպէս նաև քօչքերը, կարող էին Թագնված լինել այդ կարմրագոյն վիԹարի աշտարակների ետևը կամ նրանց ընդարձակ խորշերում, բայց ես ոխրս չարի նրանց մօտենալ... մի գուցէ,—մտածում էի ես,—քօչքերը ինձ էլ բանեն և հետ ուղարկեն Արտաւազդին, մանաւանդ որ լերան ստորոտից պլազան ի վեր ի Մասիս տանելու նեղութիւնն էլ չը պիտի կրէին—ես ինքս իմ ոտքով էի բարձրացել նրանց բնակարանները։

Երկու ժամից յետոյ, մօտ ժամի 3-ին, մենք հասանք մեր վերին գիշերօԹը, ուր մի ժամ հանգստանալուց և մի բաժակ բուլիօն խմելուց յետոյ, որ չը գիտեմ որտեղից ճարել էր բժիշկ Շտրէյխերը, շարունակեցինք իջնել դէպի վայր, դէպի առաջին օԹևան—ափարակը։ Թիւրքերը, որոնք բաձրացել էին այնտեղից մեր վերին գիշերօԹը՝ տանելու մեր ծանրոցքները, Թէև կապոտել ու դողդողում էին, բայց անչափ ուրախ էին, որ այդ օրը վերջապէս կազատվէին մեր ձեռքից և Մասիսի ցրտերից։

—Братъ, куртинъ пропалъ! ասում ատամի խփելով գիմում էր չարուշնակ Նրանցից մի աւատապէս իմ ընկերներին, որպէս նախարան ծխախոտ խնդրելու, և ստանում էր խնդրածը, Թէպէտև ծխախոտը ամենևին չէ պատկանում աւարացնող իրերի Թւին։

Ժամի 6-ին, երբ մուԹն արդէն սկսում էր ընկնել, մենք հասանք մեր առաջին գիշերօԹը և ապա օգտվելով լուսնի լոյսից՝ շարունակեցինք իջնել դէպի Սարդար-Բուլաղի Պարզ, խաղաղ գիշեր էր. ընկերներս գնում էին առաջ և զուարԹ, իսկ ես յոգնած, Թուլացած և ուժասպառ։ Հիւանդանալու հերԹը հասել էր ինձ. Վերջին անքուն գիշերների և վատ սնունդի ազդեցութիւնը իմ մարմնիս վրա սկսում էր երեւան գալ. իմ սիրտս յաճախ խառնում էր և ամբողջ մարմնիս մէջ զգում էի Թուլութիւն։ Բայց շուտով ես գտայ մի շատ հասարակ և գռեհկան միջոց սրտի խառնոցի դէմ. ամեն մի 10—20 քայլափոխին ես կանգնում էի և վերցնում մի բուռն մաքուր, սրբուտ ձիւն և ուտում այնպիսի ախորժակով, ինչպէս ուտում է քաղցած մարդը իր սիրած համեղ խորտիկը։ Լերան առօրին կողերի վրա այդ հիւանդութիւնն անցաւ և մնաց միայն Թուլութիւնը. բայց և այնպէս ես մի կերպ քարշ տուի ոտներս մինչև Սարդար-Բուլաղի վրանը, ուր և հասանք գիշերվայ ժամի 12-ին։

(Կը շարունակվի)

նում են հայ ազգաբնակութեան առողին դատակարգերին»։

—

Բուլղոնն Կովկասի քաղաքացիական մասի պ. Կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գրիգորի Սերգէևիչ Գոլիցինի առողջական դրութեան մասին։ (Դեկտեմբերի 17-ին, երեկոյեան 8 ժամին)։ Նորին Պայծառափայլութիւնը գիշերը դեկտեմբերի 16-ից մինչև 17-ը անցկացրեց լաւ։ Տաքութիւնը առաւօտեան 87,4 էր։ Զարկերակը՝ լաւ։ Վէրքի գրգռումը ծոծրակի մօտ աջ կողմի շրջանում քիչանում է։ Տաքութիւնը երեկոյեան 38 էր, զարկերակը 80։ Ինքնազգացութիւնը և ընդհանուր դրութիւնը առաջնաչափ լաւանում են։—Մալինին, Զուդնովսկի, Բուդենկօ, Գադոմսկի։

—

Մեզ հաղորդում են Շուշուց, որ Նորերս այդ քաղաքի շրջականներում, Սարի-Բաղա կոչված տեղում, ինժեներ-տեխնոլոգ Գրիգոր Ամիրումեան գտել է աղբեստի (լեռնային վուշ) հանքատեղ։ Այս հանքածուն, որից պատրաստում են գլխաւորապէս գանազան չայրվող նիւթեր, գործ է ածվում շոգեմեքենաների համար և շատ Թանգ է գնահատվում ամկառագիւս լինելու պատճառով։ Ներկայումս լաւ աղբեստն արժէ 10—20 րուբլի պուդը։ Այդ հանքածոյի շահագործութիւնը և արտահանութիւնը մեծ արդիւնք կարող է տալ Շուշու գաւառին։ Տեխնոլոգ Ամիրումեանը ձեռնարկել է արդէն տեղի հետազօտութեան և եթէ հետևանքները աջող երևան, անկասկած աղբեստի շահագործութիւնը ահագին նշանակութիւն պէտք է ունենայ տեղական ազգաբնակութեան նիւթական վիճակի համար։ Դիտաւորութիւն կայ կազմակերպել ակցիօնէրական ընկերութիւն, ի նկատի ունենալով, որ աղբեստի մեծ պահանջ կայ Եւրօպայում և նա, ինչպէս ստացինք, հազուագիւտ հանքածոյ է։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Եւլախի կայարանից մինչև Շուշի դիտաւորութիւն կայ հաստատել աւտօմօբիլային հաղորդակցութիւն։ Մի քանի ժամանակ առաջ այդ ճանապարհի վրա բանում էին աւտօմօբիլ կառքեր, բայց Թարթառ և Խաչէն գետերի պատճառով կառքերը ճանապարհին փչանում էին և կանգ առնում։ Այժմ հնարաւոր է տեսնված առխտակեայ կամուրջներ ձգել այդ գետերի վրա և ամեն մի կամուրջի շինութիւնը հաշւում են մօտ 8—10,000 րուբլի։ Ի նկատի ունենալով, որ կառավարութիւնը տարեկան 50,000 րուբլի նըպաստ է տալիս Եւլախից Շուշի փօստային հաղորդակցութեան պահպանութեան համար և վերջին ժամանակներս երթեւեկութիւնը Եւլախի և Շուշու մէջ ահագին ծաւալ է առացել, աւտօմօբիլ կառքեր հաստատելու ծրագրի հեղինակները կարծում են, որ կառավարութեան 50,000 րուբլի նպաստով հնարաւորութիւն կը լինի պահպանել աւտօմօբիլային հաղորդակցութիւնը և Եւլախից Շուշի գնալու ժամանակը կարճացնել ու հասցնել՝ հինգ ժամի, փոխանակ այժմեան 14 ժամի։

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Լօնդոնից, որ այնտեղ իր բնակարանում սպանված է հայ Սեգիւլին, որ ծառայում էր Բաքւում, որպէս լեռնային ինժեներ։

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են Երևանից, որ քաղաքագլխի երկու Թեկնածուներ՝ Գաբրիէլ Մնացականեան և Տիգրանեան, քուէարկութեան ժամանակ դուրս եկան, մեծամասնութիւն չը ստացան։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի առհասարակ գինին առատ է մեզանում և բաւական էժան է ծախվում, չը նայելով որ պատկանում է լաւ տեսակին։ Ծախվում է վեդրօն 1 ր. պակաս և մինչև 1 ր. 10—1 ր. 20 կ.»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆԿՕ-ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

I

Լորդ Լանսդօուն, Մեծ-Բրիտանիայի արտաքին գործերի մինիստր, և պ. Պօլ Կամբօն, Ֆրանսիայի դեսպանը Լօնդօնում, ստորագրեցին մի վերին աստիճանի կարևոր պայմանագրութիւն։ Ահա նրա բնագիրը բառ առ բառ.

Ֆրանսիական հանրապետութեան կառավարութիւնը և բրիտանական կառավարութիւնը, 1899 Թւի յուլիսի 29-ի Հաագում միջազգային վէճերը խաղաղարար կարգադրելու համար կազմված պայմանագրութեան իբրև ստորագրողներ. նկատելով, որ այդ պայմանագրի 19-րդ յօդուածի հիման վրա, պայման կապող կողմերը իրանց վերապահել են իրաւունք երկուստեք համաձայնութեամբ և հարկաւոր կարելի դէպքերում իրաւարարութեան դիմելու։ Ստորագրողներին Թոյլ են տուել կայացնելու հետևեալ տրամադրութիւնները։

Յօդուած I.—Իրաւագիտական կարգի կամ երկու կողմերի միջև արդէն գոյութիւն ունեցող դաշնագրերի մեկնութեան վերաբերեալ վէճերը ու անհամաձայնութիւնները, եթէ դիպլօմատիական ճանապարհով չեն կարողացած կարգադրվել, պիտի յանձնվեն Հաագում 1899 Թ. յուլիսի 29-ի պայմանագրութեամբ հաստատված իրաւարարական մշտական ատեանի քննութեան, այն պայմանով սակայն, եթէ այդ վէճերը չեն շօշափում երկու պետութիւնների ոչ կենսական շահերը, ոչ անկախութեանը կամ պատուին և կամ մի երրորդ պետութեան շահերին չեն դիպչում։

Յօդուած II.—Ամեն մի վէճի կարգադրութեան համար, պայմանաւորված երկու կողմերը, նախ քան իրաւարարական մշտական ատեանին դիմելը, պէտք է մի մասնաւոր համաձայնութեան գիր ստորագրեն, որ պարզ կերպով որոշէ վէճի անհամաձայնութեան առարկան, իրաւարարների իշխանութեան չափը և իրաւարարական ատեանի կազմութեան և պաշտօնավարումի վերաբերեալ նկատելի մանրամասնութիւնները։

Յօդուած III. Ցիչեալ կարգադրութիւնը զօրութիւն ունի հինգ տարվայ համար, սկսած ստորագրութեան օրից։

«Foreign-Office-ը այս համաձայնութեան բնագիրը հրատարակելով, հետևեալ խօսքերն է աւելացնում.

«Այս համաձայնութիւնը արդիւնք է մի շարժումի, որը, ինչպէս ամեն մարդ յիշում է, երկու երկրներում, վերջերումս առաջ մեծ զօրութիւն և որ ձգտում էր ընդհանրապէս հաստատելու իրաւարարութեան դիմումն ունելու սկզբունքը այն բոլոր պարագաներում, ուր այդ միջոցը հեշտ և անվտանգ կարող էր լինել»։

Բայց պէտք է ասել, որ այդ համաձայնութեան իրագործումը՝ ֆրանսիացիների կողմից մասնաւորապէս Դ'էստուրնէլ դը Կօնստանի և Պօլ Կամբօնի, իսկ անգլիացիների կողմից Պարիզի անգլիական առևտրական սենեակի նախկին նախագահ՝ պ. Թօմա Բարկլէյի և անգլիական խորհրդարանի անդամ պ. Կրէմըրի ջանքերի արդիւնքն է։ Անգլիական պատմութեան մէջ այդ դաշնագիրը պիտի կոչվի Камбон-Лансдаунская անունով և աշխարհի պատմութեան մէջ պիտի ճանաչվի Հաագայի իրաւարարութեան ատեանի հիմնարկութեան իսկապէս կարևոր առաջին գործնական արդիւնքը։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

Ռուս քաղաքագէտի կարծիքը. Ռուսաստանի և Ճապօնիայի լարված յարաբերութիւնների պատճառով մի առանձին նշանակութիւն են ստացել գործերին տեղեակ և հեղինակաւոր մարդկանց կարծիքները իրերի ընթացքի մասին։ Ահա այդ տեսակ մարդկանցից է Պեկինի ռուսաց նախկին և Վաշինգտոնի այժմեան դեսպան Կասսինին։ Նա, «Figaro»-ի ասելով, մի քանի հետաքրքիր տեղեկութիւններ է հաղորդել մանջուրական հարցի մասին։

—Ռուսաստանի և Ճապօնիայի ընդհարման վտանգը, ասել է Կասսինին, շատ բնական էր մի քանի օր առաջ։ Բայց այժմ նա արդէն վերացած կարող է համարվել։ Եթէ ապագայում նորից մի այդպիսի ընդհարում տեղի ունենայ, յամենայն դէպս դրա պատճառը Ռուսաստանը չի լինի։

Դրանից յետոյ կոմս Կասսինին մեծ զովասանքով է խօսել Ճապօնիայի զինւորական յառաջադիմութիւնների մասին և վերջն աւելացրել է.

—Ճապօնական երիտասարդ և անհամբեր ազգը մեծ պահանջ է զգում գործունէութեան նոր ասպարէզներ գտնելու և հէնց այդ պատճառով նրա համար քաղցր ցնորք է դարձել իր ազգաբնակութեան աւելորդը ասիական ցամաքի վրա անցկացնելը...

Դառնալով մանջուրական հարցին, նա ասել է։

—Մենք լրիվին իրաւունքներ ունենք Մանջուրիայում, որովհետև մենք ենք ստեղծել այդ երկիրը։ Երբ ես Չինաստանումն էի, այն ժամանակ Մանջուրիան «կարմրամօրուք» աւազակների երկիր էր։ Իսկ ներկայումս այնտեղ կայ աչքառու քաղաքակրթութիւն... Մենք երկաթուղի շինեցինք և նրա վիճակն ապահովեցինք... Մենք անառակական շահեր ենք կապել Մանջուրիայի հետ և ուզում ենք, որ այդ շահերը պաշտպանված լինեն»...

Սակայն հարցն էլ հէնց դրանում է, որ Ռուսաստանը ձգտում պաշտպանել իր շահերը և այդ ձգտումը բաւական բարձր աստիճանի է հասցրել, իսկ հարևան Ճապօնիան ուզում է իջեցնել նրան այդ աստիճանից և փոխարէնը առաջ մղել իր սեփական շահերը։

—

Մեծ պետութիւնների համախմբումը. «Times» լրագիրը մի ընդարձակ յօդուած է նուիրել Հեռաւոր Արևելքի գործերին և աշխատում է բնորոշել, թէ մեծ պետութիւններից իւրաքանչիւրը ինչ ձգտում ունի այդ մասին։ Այդ լրագրի կարծիքով, շահախնդրված պետութիւններին կարելի է բաժանել երկու կարգի՝ 1) Ճապօնիա, Անգլիա և Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներ և 2) Ռուսաստան, Ֆրանսիա, Գերմանիա։ Առաջին կարգի պետութիւնների նպատակն է ամեն կերպ պահպանել Չինաստանի ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը. իսկ հետևեալ երեք պետութիւնները ձգտում են բաժան-բաժան անել այդ ընդարձակ երկիրը։

Իսկ թէ ինչ հիմք կայ այդպիսի ենթադրութիւն անելու—այդ մասին լրագիրը լռում է։

—

Ռուսաստանը կը զիջանէ. Մենք արդէն մի քանի անգամ չեշտել ենք այն իրողութիւնը, թէ Հեռաւոր Արևելքի հարցերում շահագրգռված են մեծ պետութիւններից շատերը և մանաւանդ Անգլիան։ Անգլիական թերթերը շարունակ յօդուածներ են գրում այդ առիթով և միշտ էլ քաջալերում Ճապօնիային, պաշտպան հանդիսանում նրա պահանջներին։

—Անգլիական թերթերը, գրում է «Новое Время» լրագիրը, միշտ քաջալերում են Ճապօնիայի պատերազմական տրամադրութիւնը, հաւատացնելով, թէ պատերազմի իսկական պատասխանատւութեան առաջ Ռուսաստանը կը զիջանէ, թէ ռազմագիտական առաւելութիւնները Ճապօնիայի կողմն են, թէ վերջապէս պատերազմի դէպքում Անգլիան ու Ամերիկան էլ կը պաշտպանեն։ Իբրև ապացոյց այս վերջին կէտի առաջ են բերում այն փաստը, որ Անգլիան արդէն ահագին Թւով նաւեր է ուղարկել Հեռաւոր Արևելք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Daily Telegraph» լրագրի Վաշինգտոնի Թղթակիցը հաղորդում է իր խօսակցութիւնը Միացեալ-Նահանգների դիպլօմատիական ներկայացուցիչներից մէկի հետ գործերի դրութեան մասին Հեռու Արևելքում։ Ամերիկական դիպլօմատը ասեց, որ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը շատ է ուզում հանգստութիւնը պահպանել Արևելքում։ Նախագահ Ռուզվելտ և արտաքին գործերի մինիստր Հէյ չեն ցանկանում որ և է կերպ մասնակցել կուին և դիտաւորութիւն ունեն մինչև անգամ որ և է բարդութիւնների դէպքում, դիտողների դերը թողնել։ Վաշինգտոնում,—դիպլօմատի խօսքով,—այնտեղ ամենայնիւ յոյս ունեն, որ պատերազմը Ռուսաստանի և Ճապօնիայի միջև չի բռնկվի, որովհետև շահագրգռված ազգերից ոչ մէկը չը գիտէ, թէ ինչ ուղղութիւն կընդունէ ուրիշ պետութիւնների քաղաքականութիւնը ոչ միայն պատերազմ սկսվելու վայրկեանում, այլ և պատերազմից մի քանի ամիսներ յետոյ, երբ բոլոր ազգերի առաջին պատերազմը վերնաս կը հասցնէ։ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը երբեք չի մասնակցի պատերազմին, եթէ այդ բանը ստիպողաբար չը պահանջէ ժողովուրդը, որը ներկայումս հակառակ է Ամերիկայի միջամտութեան Հեռու Արևելքի գործերում։ Թղթակցի կարծիքով, Միացեալ-Նահանգների դրութիւնը Մանջուրիայի հարցում արմատականապէս փոխվեց վերջին տարվայ ընթացքում։ Մի տարի առաջ Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը պահանջում էր, որ Ռուսաստանը կատարէ իր խոստումները Մանջուրիան մաքրելու վերաբերմամբ. այժմ Միացեալ-Նահանգները կատարելապէս գոհ կը լինեն, եթէ նրանց արվեն դաշնագրի մէջ յիշված բաց նաւահանգիստներ չինական ծովափի վրա, և քանի որ Ռուսաստանը չի խախտի այդ դաշնագիրը, Ամերիկայի համար կատարելապէս մի և նոյն է՝ Ռուսաստանը դուրս կը բերէ իր զօրքերը Մանջուրիայից, թէ ոչ։

—«Daily Expresse» լրագրի խօսքով, իւրաքանչիւր տարի Հնդկաստանից Ռուսաստան ներմուծվում է 250,000 ֆունտ ստերլինգի թէյ։ Այդ թէյի վրա դրված բարձր մաքսահարկը մեծ եկամուտ է տալիս ռուսական մաքսատանը, բայց միւս կողմից շատ է նեղում հնդկական թէյի առևտրին. իսկ Հնդկաստանում ապառիկ տարեկան 500,000 ֆունտ ստէրլինգ գումարի ռուսական կերօսինից ամենամեծ մաքսահարկ է վերցվում, որովհետև ազգաբնակութիւնը մեծ կարիք ունի դրա մէջ և մրցող չը կայ ռուսական կերօսինի հետ։ Վրէժը լուծելու դիտաւորութեամբ այն բարձր մաքսահարկերի համար, որ առնում են ռուսական մաքսատները հնդկական թէյից, հնդկական կառավարութիւնը վճռել է կատարելապէս դուրս մղել Հնդկաստանի շուկաներից մեր կերօսինը, կանոնաւոր կերպով շահագործելով հարուստ նաւթահորերը Բիրմայում, ուր իբր թէ հեշտ կը լինէր տարեկան մինչև 60,000,000 պուդ նաւթ ստանալ։

—«Frank. Zeitung» լրագիրը հաղորդում է, որ իբր թէ ներկայումս բանակցութիւններ են կատարվում սկանդինաւեան կայսրութիւն կազմելու մասին երեք թագաւորութիւններից՝ Շվէյցիայից, Նորվէգիայից և Դանիայից։ Դանիական թագաւորը մի և նոյն ժամանակ կը կրէ սկանդինաւեան կայսրի տիտղոսը։ «Köln. Zeitung» լրագիրը այդ ծրագիրը կատարելապէս իրագործելի և նպատակայարմար է համարում սկանդինաւեան ցեղի ինքնուրոյնութիւնը պաշտպանելու տեսակէտով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱԷ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

16 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. «Правительственный Вѣстникъ» լրագրում հրատարակված է այսօր. «Բելգրադ քաղաքի խնամակալական դատաւորը հրաւիրում է այն բոլոր անձանց, որոնք պահանջներ ունեն հանգուցեալ սերբիական Թագաւոր Ալէքսանդրի գոյքից, գալ իր մօտ, առաջին ինստանցիայի դատարանի խնամակալական դատաւորի մօտ, Բելգրադ քաղաքը 1903 Թւի նոյեմբերի 27-ին առաւօտեան 9 ժամին, անձամբ կամ ուղարկել իրանց ներկայացուցիչներին պատշաճաւոր լիազօրութիւններով և ապացոյցներով, կամ այդ օրը հաղորդել, թէ վերոյիշեալ գոյքից ինչ են պահանջում և ինչ հիման վրա»։

ՍՈՒՐԱՄ։ Զարօբիս գիւղում հանդիսաւոր կերպով բացված է մանկական ապաստան և օրհնվեց պէմստվօի նորակառոյց ընդարձակ քարեայ ժողովրդական տուն Սուրամում։

ՕԴԷՍՍԱ։ Կայացաւ Սիբիրեակօվի մշտական դրամատիկական Թատրօնի օրհնութիւնը և բացումը։

ՏՕԿԻՕ։ Ռուսական դեսպանի տեսակցութեան մանրամասնութիւնները Կօմուրայի հետ գաղտնի են պահվում, այնուամենայնիւ ամեն տեղ այն տպաւորութիւնն է գերակշռում, որ երկու կողմերն էլ փոքր առ փոքր մօտենում են իրար։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Կոմս Գրէլ-Ռօժիէ նշանակված է բէլգիական դեսպան Պետերբուրգում։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վիսբադէնի «Րէյնեան Կուրիէր» լրագիրը հաղորդում է, որ կայսերական կանցլէրը ներկայ կը լինի Թագաւոր Կայսրի տեսակցութեան ժամանակ Վիլհէլմ կայսրի հետ։

ՏՕԿԻՕ։ Պաշտօնական շրջանները հերքում են արտասահմանում տարածված լուրերի ճշգրտութիւնը ռուս-ճապօնական պայմանագիրը կապելու մասին։

ՓԱՐԻԶ։ Ի պատիւ այսօր այստեղ եկած անգլիական առևտրական աշխարհի 200 ներկայացուցիչների, որոնք այժմ փոխ-այցելութիւն են գործում ֆրանսիական այն առևտրականներին, որոնք նորերս այցելել էին Լօնդօն, կայացաւ բանկէտ Կօմբի և մի քանի մինիստրների մասնակցութեամբ։

ՓԱՐԻԶ։ Կոմս Լամզդօրֆ և Դէլկասսէ այցելեցին առաւօտեան ամբոցը և վէրսալեան պարկը։

ՎԵՐՍԱԼ։ Պարկը և ամրոցը այցելելուց յետոյ Դէլկասսէ նախաճաշ տուեց ի պատիւ կոմս Լամզդօրֆի։ Մինիստրները այցելեցին Տրիանօն։

ԴՈՒԽԱՐԷՍՏ։ Ռումինական թագաւորի առողջութիւնը կատարելապէս վերականգնվեց։

17 նոյեմբերի

ՀՌՕՄ։ Լրագիրները կարծում են, որ պորտֆէլները նոր կաբինէտում կը արվեն հետևեալ կերպով. Ջիօլիտտի—մինիստր-նախագահ և ներքին գործերի, Լուցցատտի—ֆինանսների, Սակկի—արդարադատութեան, սենատօր Տիտտօնի—արտաքին գործերի, Ռօնշկէտտի,—պօստերի, Դէմարինիս—երկրագործութեան։

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ։ Բարձրագոյն Անձանց ներկայութեամբ կայացաւ պալատական եկեղեցում ռուսական պալատական երգեցիկ կապէլլայի բարեգործական կօնցէրտ։

ԳՐՕԶՆԻ։ Բացվեց Թէրէքի նաւթարդիւնաբերողների եօթերորդ համաժողովը։

ՍՕՖԻԱ։ Բ. Դուռը դանդաղում է քննել նոր առաջարկութիւններ րէֆօրմների առիթով. Ցուցալով պետութիւններից մէկի աջակցութիւնն ստանալ, Բ. Դուռը իր համար դիմադրութեան առիթներ է ստեղծում, նախատեսնելով ալբանացիների դժգոհութիւնը։ Այդ մըտ-

վով անանուն նամակներ են ուղարկվում դեսպանութիւններին կ. Պոլսում.—Մօնաստիրի վիլայէթում—նոր ընդհարումներ են: Բաղովիչեան շրջանում սարսափելի գազանութիւններ են կատարում սլլանական զինւորները:— Պոլօնիկները չարունակում են հալածել դիմադրութեան թեկնածուներին: Թեկնածու Սամիրով մեղադրված է իր հակառակորդներից մէկի սպանութեան մէջ Ռամբոլիում: Ոստիկանութիւնը հովանաւորում է պոլօնիկներին:

ՓԱՐԻԶ. Լուբէ իր ամուսնու հետ ճաշ տուեց Լամզդորֆին:

ՍՕՖԻԱ. Երկաթուղու սալօնիկեան գծի վրա, Գէվչէլիի մօտ, փորձ են արել պայթիւն առաջացնել: Արևելեան երկաթուղիների ընկերութիւնը չուրջ առաջադրութիւններ արեց Բ. Դրան գծի իրական պաշտպանութեան մասին: Ընկերութիւնը յայտնեց, որ միջնորդութիւնը չը կատարելու դէպքում, գիշերային երթեւեկութիւնը կը դադարեցնվի:—Բուլղարիա վերադարձան գնդերոլ Ցօնչէվի բարձր հրամանատարութեան տակ գտնվող մի քանի հրոսակախմբեր:

ՓԱՐԻԶ. «Հաւասի գործակալութիւնը» հաղորդում է, որ Պետերբուրգից ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, ռուս-ճապօնական ճգնաժամը լուրջ կերպով սաք դրեց բարենպաստ լուծման ճանապարհի վրա:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՍԱԽ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄՐՐԿԻ ՍՈՒՐԲԸ

Գինն է 1 րուբլի

Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Редакція „Мурчъ" և «Գուտտենբէրգ» ու «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին: 4—10

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերադարձել է հանքային ջրերից և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը: Գանովսկայա փող, № 20, տ. Թամամշեվի (Ғановск. ул., д. Тамамшева, № 26).
Առաւօտեան 9—10½ ժամը
Երեկոյեան 5— 7 ժ.

Սրանով յայտարարում եմ Երևանայ հասարակութեանը այն, որ ՂԱՄԱՐԽԱՆԱՑ կոչված տեղում, ունեցածս Հաջի-Մամադ-Հաջի-Թաջար օղլու հետ ընկերովի, չորրորդ մասից մի մաս գուցանս, որը արժէ ութը հարիւր րուբլի, ծախում եմ: Ցանկացողը թող վերջնականապէս իր որոշ գնովը դիմէ Գէորգ Ցովհաննիսեանցին, կամ ուղղակի ինձ, ուր որ ես գտնվում եմ: 3—3

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱՒԱՐՏ

Մի երիտասարդ

ցանկանում է ընտանիքներում հայոց լեզուի դասեր տալ, կամ որ և է յարմարաւոր պաշտօն ունենալ քաղաքում և կամ քաղաքից դուրս: Պայմանների մասին դիմել գրաւոր կամ անձամբ 2—6 ժ. Саперная, 37. Седракянцу. 3—3

ՕԼԷՕԳՐԱՖ ՊԱՏԿԵՐ

ՄԱՍԻՍԻ ԵՒ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՎԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ 1600 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ամեն մի ճշմարիտ հայու սրտի մօտիկ նուիրական ս. տեղւոյ այս գեղեցիկ մեծադիր նըկարը՝ 75 սանթմ. մեծութեամբ, և 12 գոյնով խնամոք պատրաստված է, և վաճառվում է հատը 2 ր. ճանապարհածախսով 2 ր. 18 կ.:

Ցանկացողները կը դիմեն Армавиръ (Куб. Обл.) լուսանկար Մ. Փափազեանին: Իսկ Ростовъ На-Дону, Владикавказъ и Армавиръ Бр. Гурджіева. 4—5

Վիեննիյ բեաց

Արաքս հիւրանոցում

կան զատարկ սենեակներ, կանտօրներ, ակլադներ նաև ճաշարան իր խոհանոցով, որոնք տալիս ենք վարձով շատ մատչելի գներով: 4—6

Լոյս տեսան
Պ Ր Օ Ֆ. Մ Ա Ռ Ռ Ի

1) Грамматика Древне-Армянскаго языка. Этимологія. Стр. XXXVIII 303. գինը 2 ր.

2) Тексты и розысканія по Армяно-Грузинской филологіи. Кн. V-ая Критика и мелкія статьи стр. 73. Ц. 1 р.

Պահանջները ուղղել՝ С.-Петербургъ. В. О. 4. линія домъ № 7, Александрѣ Ал. Марръ. 1—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

ԱԴԱ ՆԵԳՐԻ

Բանաստեղծութիւններ

Թարգմ. ՑԱԿՈԲ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Բանաստեղծուհու երկու ատտօտիպ պատկերով և կենսագրութիւնով)

Գինն է 30 կոպ.

Դիմել՝ Թիֆլիսի և Բագուի գրավաճառանոցներին: 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ռ Ո Ւ Ս Ա Ց Օ Պ Ե Ր Ա
Շաբաթ, նոյեմբերի 18-ին
Կը ներկայացվի

ՖՐԱ ԴԻԱՎՕԼՕ

Օպերա 3 գործ, երաժշտ. Դ. Օբերի
Մասնակցում են.—Տ.տ. Կարաավինա, Սելիւկ-Ռօզանօվսկայա: Պ. պ. Ցիգներ, Սելեավին, Գլադկով, Շմակօվ, Սանդուրսկիյ, Գրինեվ, Գավրիլօվ:
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան:

ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երկուշաբթի, նոյեմբերի 20-ին:
Հայոց դրամատիկական ընկերութեան խումբը
Կը ներկայացնէ

I

Առաջին անգամ Մ. Բրիոյի նոր պիէսան

ԾԾՄԱՅՐԵՐ

(Les Remplaçantes)

3 արար., ֆրանս. Թարգմ. Ս. Հախումեան
Մասնակցում են.—Տ.տ. Ազնիւ, Աւետեան, Խիթարեան, Մայսուրեան, Մելիքեան, Նօնիկեան, Սաթինիկ-Զմչկեան, Վարդուհի, Փաշանձեմ. պ.պ. Ազեան, Աչխոսնեան, Աղայեան, Անդրանիկ, Աւետեան, Ցարութիւնեան, Մամիկոնեան, Պետրոսեան, Տէր-Դաւթեան, Ուշառեան և այլն:

II

Ջ Է Հ Ա Ր Կ Ա Ւ Ո Ր

Դրամատիկական էտիւդ 1 ար., հեղ. Գարին-Վինդինգի, Թարգմ. Գ. Աստմեանի
Մասնակց. օր. Խիթարեան, տ. Սաթենիկ-Զմչկեան, պ.պ. Աբէլեան և Ազեան
1—2 Ռեժիսօր Մ. Ջաքար.

Տելեֆօն № 666.
ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ
(Կոստանտինովսկայա փող. տուն Վարշամեանի)
Կիրակի, նոյեմբերի 19-ին
Հայ դերասանական խումբը, ղեկավարութեամբ
Գ. Ա. Ա Ր Ա Ք Ս Ե Ա Ն Ի
կը տայ երկու ներկայացում
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆԵՐՈՎ
Կը ներկայացվի

Կ Ո Յ Ր

Դրամա 5 գործողութեամբ
Մասնակցում են՝ տ.տ. Արաքսեան, օր.օր. Հայկանուշ Միրվելեան, Քնարիկ, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Վրոյր, Բերոյեան, Խուդանեան, Ադլխանեան և ուրիշ.
Սկիզբն է ճիշդ 11 ժամին ցերեկվայ:
Տեղերի գները 10-ից մինչև 50 կոպ.

—

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
Կը ներկայացվի

ԱՍԼԱՆ-ԲԱԼԱՍԻ

Գասմ. խրողութիւն 4 գ. փոխ. Սարգարեանի
Մասնակց. են՝ օր.օր. Բեգիջանեան, Հայկանուշ, պ.պ. Ամօ-Խարազեան, Վրոյր, Բերոյեան, Խուդանեան, Մարիկեան, Սադանդարեան, Աղամիրեան, Սերունի և ուրիշ.
Սկիզբն է ճիշդ 8½ ժամին երեկոյեան:
Տեղերի գները 1 ր. 50 կ. մինչև 30 կ.
Ղեկավար՝ Գ. Ա. Արաքսեան
1—1

Լոյս տեսաւ
ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ
ԱՆՑԵԱԼԷՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԷՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԸ
Պատկերներով

Գինն է 1 ր. 25 կոպ. 10 օրինակ միանգամից գնողին 1 օրինակ ձրի կուղարկվի:

Ցանկացողները կարող են ձեռք բերել նաև Առաջին հատորը: Վերադիր վճարով ուղարկվում է միմիայն նրանց, որոնք ուղարկում են գումարի մի փոքր մասը:

Դիմել՝ Баку, Оганнесу Газанчіанцу. 4—4

Ց Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ւ Մ Ե Մ

ԴՊՐԻ ՊԱՇՏՕՆ

Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում. կարող եմ երգել թէ ձայնագրերով և թէ հասարակ չարականով:

Հասցէ. Тифлисъ, Церковь Сурпъ-Карапетъ, Григору Амиранянцу. 2—3

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Լ. Կ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Վերանորոգած է հիւանդների ընդունելութիւնը: Առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան 5—7. Սօլօլակսկայա և Սերգիեվսկայա փողոցների անկիւնում Միրզօեվի տանը. (մուտքը Սօլօլակսկայա փողոցից): (հ. չ. ե.) 5—6

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

Ծխականաց համար.

1.	Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2.	» »	բ.	»	. —	20
3.	» »	գ.	»	. —	30
4.	Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5.	Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6.	Գործք առաքելոց	զ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար.

7.	Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպռ.)	—	—
8.	» » —նոր-ուխտի	.	2— 5
9.	Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.		1—50
10.	» » » Ե. »	—	50

Ինձ դիմողներին տալիս եմ 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ:

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".
24—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Ա Կ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6
Մադաթեան փ. Արծվեանցի տ. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց: 13—25

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի:
27—100

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին:

Քիմիկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ:
Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.
Երեկոները 5—6 ժ.

Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիեվի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 21—100

Լոյս տեսաւ
Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

ԱՐԵԱՆ ԷՋԵՐ

Բանաստեղծութիւնները
Դիմել Թիֆլիս հայ գրավաճառներին:
2—8

Լոյս է տեսել և ծախվում է

„ԲԱՆԲԵՐ"

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ա. գիրքը. Բ. գիրքը լոյս կը տեսնի նոյեմբերի վերջերին:

Բաժանորդագինն է չորս րուբլի (4 ր.), արտասահման 12 ֆրանկ: Առանձին հատորներով ծախվում է 2 ր. 50 կոպ.:

Բաժանորդագրութիւն ընդունվում է եւ մասմաս—գրվելիս 2 ր. 50 կ., մնացածը երկրորդ գրքի լոյս տեսնելիս:

Դիմել խմբագրութեանը С.-Петербургъ, Невск. пр. 55, և կամ հայ գրավաճառներին:
3—3

S E L I A N H O W A R D Co.

№ 5, bhatham Row. Boston Mass. U. S. A.

Պատիւ ունինք ծանուցանել ռուսահայ հասարակութեան և այլոց, թէ տարիներէ ի վեր Աւետիս Գ. Սէլեան և ընկ. անուամբ շարունակված վաճառականական և յանձնարարական տունն՝ Բօստոնի պատուաւոր ընտանիքի մը անդամներէն փորձառու և բարձր նկարագրի տէր Ար. Ջորըզ Հ. Հավըրդի ընկերակցութեամբ վերակազմված է և պիտի շարունակվի ներկայ անունով: Ընկերութիւնս որոշած լինելով իր վաճառականական յարաբերութիւնները ընդարձակել ի Ռուսաստան եւ, հարկ համարած է այս յայտարարութիւնը դնել «Մշակում», որոնք որ մշակել կուզեն գործի յարաբերութիւն Ամերիկայի հետ՝ կրնան դիմել մեզ, պատրաստ ենք մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել ո և է պահանջված ապրանքի վրա և հաղորդել մեր պայմանները: Տեղի հեռաւորութիւնը ի նկատի ունենալով հաստատած ենք դրամատանական յարաբերութիւններ և դիւրութիւններ: Աւելորդ չէ լինի յիշել, թէ հետևեալ ապրանքներ և շատ մը այլք կրնան շահաւոր կերպով արտածվել հոս. բուրդ, մորթք, մուշտակք, ոչխարի աղիք, ընկուզեղէնք, արևելեան գորգեր և այլն և այլն. ներածվին՝ կտաւք, սուրճ, երկրագործական և այլ մեքենայք, երկաթեղէն իրեր և այլն և այլն:

ԲՕՍՏՕՆ ԱՄԵՐԻԿԱ. ՍԵԼԵԱՆ—ՀԱՎՐՏ ԸՆԿ.
7—10

Ցիւնաւների միւնիւտրութիւնից հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձանց համար

[*Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова*]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ առևտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական անտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսումն գրող մեքենայի վրա:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար: Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (ե. չ.) 25—25

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 17 Октября 1903 г. Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, Б. Вельяминовская ул.